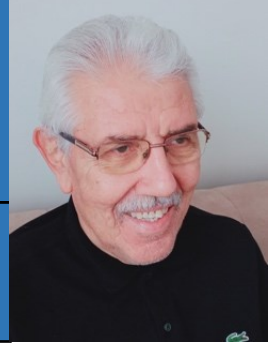

HAYATTA HOŞGÖRÜ VE SABIR

SALİM ÖZYÖN

Hoşgörü, TDK. Türkçe Sözlükte *“Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans”* olarak tarif edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa Erdem de İslam adlı eserinde, *“insanlara karşı saygılı olma veya kendisi gibi düşünmeyen insanlardan rahatsız olmama hali hoşgörü olarak tarif edilmektedir”* şeklinde ifade etmiştir.

Bu iki tarifi ortaya koymuş olduğu gerçeğe göre; hoşgörünün esası, insanların insani değerler açısından insanlara saygısını, ilahi değerlere göre de insanlara sevgisini ve dolayısıyla Kur'an gerçeğindeki Allah'a kul olma idrakini ortaya koymaktadır.

Çünkü **saygı insani, sevgi ilahidir**. *Aşk ise, saygı ve sevginin doruk noktasını oluşturur. Böyle bir saygının, bir sevginin, bir aşkın karşılığı kazanabilmek de hoşgörü ve sabır göstermeye bağlıdır. Sabır da hoşgörü ile birlikte imanın irade gücünü gösterir.*

Hoşgörülü ve sabırlı olmanın temelinde **Hilm** vardır. Hilm konusunda **Prof. Dr. Mustafa Erdem** şu bilgileri vermektedir. Hilim, *“Müslüman karakterlerini en iyi tanımlayan kavram olarak kabul edeler. Hilim akıllık, ağırbaşlı olmak, affetmek, sabretmek, hoşgörülü, sevgi barış ve kardeşlik duygularına sahip olmak, akıllıca davranmak gibi değerler içermektedir.”*

Hilm kavramı, İslam literatüründe az kullanılmasına rağmen özellikle tasavvuf ilminde ahlaki manada çok kullanılmaktadır. M.E. Bakanlığı Türkçe sözlük 2. Cildinde **Hilm** *“Yumuşak huyluluk, sabır, tahammül”* şeklinde ifade edilmiştir. İnsanın bu değerler açısından nasıl bir hayat sürdürdükleri

düşünülecek olunursa bu durumu irdelemek gerekmez mi? Fert ve toplum olarak nasıl yaşadık, nasıl yaşıyoruz ve nasıl yaşayacağız? Bütün bu soruların da araştırılıp bilinmesi uygun olmaz mı? Tabii ki sorulup bilinmesin de faydalar vardır.

Toplumların kültürel manada millet olarak hayatlarında bu mefhumların da ortaya konularak bu hususu açıklamak aslında çok daha iyi olur. Bir kültür araştırmacısı olarak benim konum *Türk-İslam Kültürü* olması sebebiyle meseleyi bu açıdan değerlendirmek istiyorum. Toplumlarda hayat tarzı, kendi örfleri ve inanç şekillerine göre değerlendirilir ve yaşanır. Müslüman Türk Milletinin de hayat tarzını bu açıdan ele almak gerekir. Türk-İslam Kültür değerlerine göre Türk Milletinin yaşam tarzında örf ve inanç açısından ahlaki değerlerini şu ana başlıkta toplamak mümkündür.

- Kime nasıl davranacağını bilir.*
- Büyük günahlardan mutlaka sakınır, diğer günahlardan da sakınır.*
- İnsan ilişkilerinde saygı ve sevgiyi hep ön planda tutar.*
- Kendi hakkını savunur, başkalarının hakkına da saygı duyar.*
- Sabırlıdır.*
- İnsan hak ve hürriyetlerine karşı azami dikkat eder.*
- Allah'a kul olma idrakiyle fikir ve düşünce hürriyetine sahiptir.*
- Ferdi ve toplum açısından dost ve düşmanını bilir.*
- Münevver ve entelektüeldir.*
- Haddini bilir.*

- k) *Kendi namus ve şerefine olduğu kadar başkalarınıninkine de dikkatlidir*
- l) *Alçak gönüllü ve hoşgörülüdür.*
- m) *Münafık ve mürai değildir.*

Türk-İslam kültürüne hizmet etmiş devlet ve ilim adamlarının yaşantılarını ve verdikleri eserlerini iyi incelemek gerekir. Türk Milleti, o gönül ve ilim adamlarının iradesiyle Allah'ın sevdiği toplum durumuna gelmiştir. *Türk Milleti*, toplum olarak İslam kültürünü **Hz. Muhammed'in** tebliğinden önce de bir kavim olarak yaşamaktaydı. O zamanda da *Hz. Muhammed'in* tebliğ ettiği ve yaşadığı şefkat, merhamet, hoşgörü, hilm, cömertlik ve sabır gibi güzel ahlak değerlerini töre olarak yaşamaktaydı. *İslam'ı Kur'an ve Sünnet mesajıyla ve Ehl-i Beyt* ruhuyla daha mükemmel bir yaşama şuuruna erişti. Bu değerler, samimiyetin bir tezahürüydü.

Samimiyet, ahlaki ilkelerde de uyulması gereken önemli bir husustur. İnsan, yaratılış iradesi gereği gerek ferdi gerek ailevi gerekse toplumsal yaşantısında kendine, ailesine, toplumuna ve bütün insanlığa karşı sorumluluk taşır. Bu durum, Türk-İslam kültüründe mecburiyeti ifade eder. Türk-İslam Kültüründe Hz. Peygamberin hayatı, hür olmanın ve hür iradenin tezahürü açısından çok önemlidir.

Gerek peygamberlikten önceki dönemde güvenilir ve emin insan olarak tanınması ve gerekse peygamberliği döneminde müşriklere karşı dik duruşu, onun Allah nezdinde ve bütün insanlık âleminde davasında ve yaşantısında ne kadar samimi olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca *Türk Milletinin itikadi meselelerde İmam Maturidi* içtihatlarına uygun hayat tarzını benimsedikleri bir gerçektir. Buna göre Maturidi içtihadında, akla öncelik verilmektedir ve bu da bir zorunluluk olarak görülür. Bundan dolayıdır ki; akıllı olmayanın dini de yoktur ve dinin prensipleri gereği böyle biri dini açıdan sorumlu da tutulmamaktadır.

Bu da dinin bir hükmü olarak kabul edilir. Akıl sahibi bir insan, akıllı ve bilgisi ile

vahiy gerçeğine ulaşır. Vahiy ise imtihanı gerekli kılar. Bu da "*akıl önceliği, vahyin gerekliliğidir*" Buna göre insanların yaratılış amacı olan imtihanın başarılı verilebilmesi için akıl ve vahiy arasındaki ilişkinin iyi ve ilmi olması gerekir. Kısaca şahsiyetli insan kendisine, ailesine, çevresine, milletine, gerektiği zaman bütün insanlığa faydalı olan, problem çıkarmayan aksine problem çözen, güvenilir ve elinden dilinden emin olunan insandır. **Hacı Bektaş Veli'nin** "*Eline, beline diline sahip ol*" veciz sözüne ferdi ve toplumsal açıdan harfiyen uyan insandır.

Müslüman bir kişinin şahsiyetini kazanabilmesi için en önemli vazifesi öncelikle insan olduğunun idrakinde olması, bu ruhla dimdik ayakta durması ve kendi iç dünyası ile barışık olması gerekir. Kısaca şahsiyetli hoşgörülü insan kendisine, ailesine, çevresine, milletine, gerektiği zaman bütün insanlığa faydalı olan, problem çıkarmayan aksine problem çözen, güvenilir ve elinden dilinden emin olunan samimi insandır.

Hacı Bektaş Veli'nin "Eline, beline diline sahip ol" veciz sözüne ferdi ve toplumsal açıdan harfiyen uyan insandır. Türk-İslam Kültürüne göre ahlaki değerler, Türk töresi ile Kur'an mesajı ve Hz. Muhammed'in sünneti değerlerinin iradi anlayışı çerçevesinde yaşanarak hayat tarzı yapılmıştır, bu hayat tarzı uzun dönemde gelgit şeklinde devam etmiştir.

Dolayısıyla itikat ve ahlaki açıdan hoşgörü ve sabır konularında da erozyonun olduğu görülmüştür. Türk-İslam Kültüründe insan inanmış ve inandığını yaşıyor ise, iki dünyalı bir hayat yaşar. Bunlardan birisi dünyevi hayat, diğeri ise uhrevi hayattır. Dünyevi hayatta bir insan olarak mutlu ve mesut olmak, hayatın güzelliklerini doya doya yaşamak; uhrevi hayatta ise dünyada yaşadıklarının mükâfatını görmek için yaşar ve yaşamalıdır. Bu ruh ve inanç, Türk-İslam Kültürünün ruhu ve hayat tarzıdır. Bu ruh, "kendi nefsin için istemediklerini başkaları için de isteme" hadisinin iradesidir. Bu iradeye hoşgörü sabırla ve ulaşılabilir.